

Államvizsga témakörök_2025Bc

Egyetemes történelem

Őskor, Ókor

Az emberi evolúció alapfogalmai, az ember őskori fejlődésének fontosabb állomásai (emberelődeink, a paleolitikum és a neolitikum)

Az ókori keleti államok jellegzetes vonásai: társadalom, vallás, hatalmi viszonyok stb. (Mezopotámia, az ókori kelet birodalmai, Egyiptom, Perzsia, India, Kína, Izrael)

Az ókori Görög világ története (a görög történelem korszakai, azok jellemzése, Athén fejlődése, Spárta, a perzsa háborúk, a peloponnészoszi háború, Nagy Sándor és a hellénizmus, a görög művelődés, tudomány, mitológia)

Róma a királyság és a köztársaság korában (Róma alapítása, a királyság időszaka, a köztársaság intézményei, a polgárjogi küzdelmek, Róma háborúi, a köztársaság válsága, a polgárháborúk időszaka)

A császárkori Római Birodalom (a principátus és dominátus korszaka, a fontosabb dinasztiák és uralkodók, a népvándorlás, a kereszténység fejlődése)

Középkor

A Bizánci Birodalom a korai középkorban. A római örökség kérdése, a "renovatio imperii Romanorum" programja, állam és egyház kapcsolata, Bizánc és a népvándorláskori népek kapcsolata.

A népvándorlás és a barbár államok létrejötte. A népvándorlás fogalma, időrendje, az egyes germán népek, s a létrejött barbár államok története, viszonyulása a helyi lakossághoz és a római hagyományokhoz.

A Frank Birodalom a Merovingok és Karolingok alatt. A frankok letelepedése és államalapítása, jelentősebb uralkodók I. Klodvigtól Jámbor Lajosig, Nagy Károly alakja és "keresztény császárságának" jelentősége, hatása a középkori Európára.

Az iszlám és az arab hódítás. Az Arab-félsziget politikai és társadalmi viszonyai Mohamed korában, a létrejövő vallás alapvető hittételei, Mohamed utódainak ellentétei és az arab kalifátusok terjeszkedésének eseménytörténete.

Franciaország, a középkori államfejlődés mintája. Út a feudális anarchiából Európa vezető hatalmáig a Capet dinasztia idején. A százéves háború és következményei.

A középkori egyház. A császárság és pápaság küzdelme a középkorban, az investitúraharc. A császárság és a pápaság viszonyának történeti bemutatása Nagy Károly uralkodásától kezdve, az investitúra fogalma és a 11-12. századi investitúraharc eseménytörténete.

Közép-Kelet Európa államainak középkori története (Csehország, Lengyelország, Kijevi Rusz, Moszkvai Nagyfejedelemség, Arany Horda, bolgárok államai stb.)

Anglia története a középkorba. Magna Charta, rendi monarchia, a százéves háború, a rózsák háborúja.

A középkor „forradalmi”: gazdasági és társadalmi (a mezőgazdaság forradalma, a városok létrejötte, az ipar és kereskedelem, a céhek) jellemzők. Demográfiai áttekintés.

A Német-római Császárság létrejötte és középkori története a Szász, a Száli, a Stauff, a Habsburg és a Luxemburg dinasztia uralkodása idején.

Koraújkor és újkor

A földrajzi felfedezések folyamata (1450-1600) és hatásai Nyugat-Európa társadalmára, gazdaságára, civilizációjára.

A Német-római Császárságban belső és külső viszonyai a 16. században, külön tekintettel a lutheri reformációra.

A francia forradalom korszakai és a politikai viszonyok változásának folyamata Franciaországban (1789-1799)

Az első ipari forradalom lefolyása és hatásai; a hatások többszemponú vizsgálata Nagy-Britanniában és Németországban (1750-1900).

Az USA külpolitikája 1823-1918 között; az USA szerepe az első világháborúban.

Nemzetközi kapcsolatok az első világháború előtt és alatt. Az első világháború fő jellegzetességei nemzetközi politikai és hadászati szempontból.

Huszdik század

A versailles-i békerendszer (a békekonferencia felépítése, témái, a vesztesekkel megkötött békeszerződések tartalma, a trianoni béke)

Európa a két világháború között (Az európai gazdaság a háború után, a tömegdemokrácia, a politika irányzatok, a szélsőbb és szélsőbal megjelenése, nemzetközi kapcsolatok a két háború között.

A fasizmus és náciizmus a két világháború között (Olaszország és Németország története az első világháborútól a második világháborúig)

A bolsevik forradalom és a sztálini Szovjetunió (a cári Oroszország jellemezése, az 1917-es események Oroszországban, a bolsevik hatalomátvétel, a polgárháború, a hadikommunizmus és a NEP, a sztálini rendszer, a kollektivizálás és a terveződés, a gulágok rendszere, a terror, a személyi kultusz)

A demokráciák a két világháború közötti időszakban (Nagy Britannia politikai élete, társadalma, az ír-kérdés és a gyarmati rendszer átalakulása; Franciaország a két háború között, az USA gazdasági és társadalmi fejlődése a két háború között, a politikai élet főbb eseményei, a gazdasági válság okai, lefolyása és következményei, a New Deal)

A versailles-i rendszer felszámolása és a második világháborúhoz vezető út 1935–1939 (szövetségek, lokális konfliktusok, háborúk Európában, spanyol polgárháború, Anschluss)

A második világháború meghatározó mozzanatai (korszakolás, események, antifasiszta koalíció)

A hidegháború definíciói és különböző szempontú periodizációi.

Hogyan születtek a meghatározó külpolitikai döntések a hidegháború alatt? A hidegháborús külpolitikai döntések hasonló és eltérő körülményei a két szuperhatalom összehasonlításában.

Az 1945 és 1991 közötti amerikai és szovjet hidegháborús külpolitikai doktrínák jellemzése.

A hidegháborús fegyverkezési verseny alapfogalmai, jellege, valamint a hagyományos és a nukleáris fegyverkezés tipológiája, törvényszerűségei és paradoxonai.

Az 1945 utáni dekolonizáció összefüggései a hidegháborúval.

A hidegháború dinamikájának alapfogalma, jellege, változásai; a hidegháború dinamikáját alakító tényezők.

A holokausz története

A keresztény – zsidó kapcsolattörténet főbb állomásai a huszadik század előtt (a zsidók és keresztények a Római Birodalomban, az antijudaizmus, a középkori vérvádak, a reformáció és a zsidóság, a modern antiszemitizmus okai és megnyilvánulási formái, a cionizmus)

A nácik antiszemita politikájának gyökerei és gyakorlata 1939-ig – a nácik antiszemitizmusának gyökerei, Hitler és a zsidóság, a nácik zsidóellenes politikájának fokozatosság a harmincas években, a nürnbergi törvények, a kivándorlás

Az európai zsidóság sorsa a második világháború idején (gettók, a táborok típusai, a végső megoldás, holokausz lefolyása)

Nemzeti történelem

Középkor

A magyarság története az államalapítás előtt (származás, őshazák, a magyarság vándorlása és a honfoglalás, kalandozások).

Az államalapítás, Géza fejedelem és Szent István tevékenysége.

Az Árpád-kori Magyarország a 11. század közepétől a 13. század végéig (trónharcok és pogánylázadások, Szent László és Könyves Kálmán, III. Béla, II. András és az Aranybulla, IV. Béla és a tatárjárás, az utolsó Árpádok)

Magyarország felemelkedése az Anjouk és Luxemburgok idején.

A középkori Magyarország fénykora és krízise, a Hunyadiak és Jagellók kora.

Koraújkor

Mohács és az ország három részre szakadása, valamint az Erdélyi Fejedelemség kialakulása és szerepe e folyamatban (Mohács és következményei, I. Ferdinánd és I. János koronázása, polgárháború és a váradi béke, Buda elfoglalása, I. Ferdinánd reformjai, az 1541–1547. és 1552–1566. évi háborúk és következményeik)

A Habsburgok elleni rendi, vallási és országegyesítő mozgalmak Bocskai István és Bethlen Gábor idejében. (A tizenöt éves háború, a Bocskai-felkelés és okai, az „országgyarapító” fejedelem)

Rendi és országegyesítő politika a Magyar Királyságban a 17. század második felében és a török Hódoltság felszámolása (I. Lipót uralkodása; az 1663–1664. évi háború és következményei, Gubernium, Thököly Imre felkelése, az oszmánok kiűzése Magyarországról)

A II. Rákóczi Ferenc-féle szabadságharc története 1703-1711.

Újkor

Magyarország demográfiai fejlődése, társadalmi és nemzetiségi szerkezete a 18. században.

A Pragmatica sanctio jelentősége, következményei Magyarország Habsburg-monarchián belüli helye szempontjából.

Mária Terézia uralkodásának két korszaka. Az abszolutista korszak országgyűlései, háborúi. A felvilágosult abszolutizmus kezdetei és Mária Terézia rendeletei.

II. József uralkodása és rendeletei. A türelmi rendelet és a nyelvrendelet hatása Magyarország nemzeti mozgalmaira.

II. Lipót és I. Ferenc uralkodásának korszaka. A magyarországi jakobinus mozgalom. A napóleoni háborúk és Magyarország.

Magyarország nemzetiségi összetétele a 19. század első felében. A magyarországi nyelvtörvények. A magyar nyelvújítás és a nem magyar népek nemzeti mozgalmai.

A jobbágykérdés a reformkori országgyűléseken. Széchenyi István és Kossuth Lajos vitája.

A 1848-as magyar forradalom, az áprilisi törvények. A Batthyány-kormány és az Országos Honvédelmi Bizottmány működése. A horvátok, szlovákok, szerbek és románok fegyveres mozgalmak.

A debreceni országgyűlés és a függetlenségi nyilatkozat. Kossuth kormányzó-elnöki szerepe. A Szemere-kormány tevékenysége. A nemzetiségi kérdés és a szegedi nemzetiségi határozat.

A szabadságharc téli, tavaszi és erdélyi hadjárata. Komárom jelentősége. Az orosz intervenció és a világsi fegyverletétel következményei

A neoabszolutizmus korszaka: A Bach-rendszer jellemzése. Az 1861. évi országgyűlés és a provizórium időszaka. A Kossuth Lajos vezette emigráció tevékenysége, programja.

Az 1867. évi osztrák-magyar és az 1868. évi magyar-horvát kiegyezés. A dualizmus rendszere. Az uralkodói jogkörök, a közös kormányzat és a delegációk.

Modernizáció és a magyarországi társadalmi változások: iparosodás, vasútfejlesztés, urbanizáció, belső és külső migrációs folyamatok a dualizmus korában.

A dualizmus kori Magyarország politikai berendezkedése. A korszak magyarországi parlamenti pártjai és legfontosabb kormányai (Tisza Kálmán, Wekerle Sándor és Tisza István kormányai)

Nemzetiségi kérdés, nemzetiségi politika a kiegyezés kori Magyarországon. Az 1868. évi nemzetiségi és a népoktatási törvény. A lex Apponyi.

Magyarország a világháborúban. Az első világháború éveinek bel- és külpolitikai változásai Magyarországon

Csehszlovákia története

Csehszlovákia megalakulása az első tervektől a határok és államszervezet megszilárdulásáig (a csehek és a szlovák 1914 előtt, Masaryk Csehszlovákia-terve, a Csehszlovák Nemzeti Tanács tevékenysége, a clevelandi és pittsburghi egyezmény, a washingtoni nyilatkozat, 1918. október 28 és 30.)

Csehszlovákia politikai rendszere (alkotmány, hatalmi ágak, pártok, választások, külpolitika) a két világháború között.

Csehszlovákia gazdasága a két világháború között (pénzreform, nosztrifikáció, földbirtokreform, a gazdasági válság és annak társadalmi, politikai következményei)

A nemzetiségi kérdés (cseh–szlovák-viszony, a szudétanémetek, Kárpátalja, a magyarok) az első Csehszlovák Köztársaságban

A Csehszlovákia válsága és megszűnése 1938/39-ben (a válság külső és belső okai, szudétanémet kérdés, a müncheni egyezmény és következményei, Szlovákia autonómiája, az első bécsi döntés)

Az önálló Szlovák Köztársaság (1939–1945): bel- és külpolitika, Szlovákia részvétele a háborúban, a zsidókérdés megoldása, a hazai és külföldi ellenállási mozgalmak, a szlovák nemzeti felkelés.

Csehszlovákia története 1945–1948 között és a csehszlovák nemzetállam kiépítésének kísérlete.

A kommunista hatalomátvétel és a sztálinizmus évei Csehszlovákiában (1948–1963)

A prágai tavasz és a husáki normalizáció évtizedei (1968–1989)

Alapozó tantárgyak

Bevezetés a történettudományba

A történelem fogalma. Az egyéni, közösségi és nemzeti emlékezet formái. A kommunikatív és a kulturális történelmi emlékezet.

A történetírás mint tudomány. A történelem tárgya és módszerei. A forráskritika célja és formái.

A középkori történelmi források típusai. Az okleveles kor elbeszélő forrásai: évkönyvek, krónikák, geszták, legendák, kódexek.

Az új- és legújabb kor történelmi forrásai. Az akta és az ügyirat. Elbeszélő források: levelek, naplók, emlékiratok.

Leíró és összeíró statisztikai források. Bél Mátyás, Fényes Elek, Borovszky Samu leíró statisztikai munkái. A gazdasági statisztikák, adóösszeírások, népesség-összeírások, népszámlások jelentősége.

Jogi források: a jogalkotás és az igazságszolgáltatás forrásai. Corpus Iuris Hungarici. Alkotmány, törvények, rendeletek.

A sajtó, mint történelmi forrás a 18-21. században. A sajtótörténet korszakai.

A helytörténelmi és nemzetiségtörténelmi kutatások tárgya, módszertani sajátosságai és forrásadottságai.

Az oral history mint történelmi forrás és módszer. Az oral history interjú típusai és az interjúkészítés módszerei és szabályai.

Történelmi segédtudományok

A származástan: a genealógia forrásai és a genealógiai ábrák.

A kronológia: időszámítások az ókortól napjainkig.

A paleográfia: íróanyagok és írásfajták

A diplomatika: az oklevelek külső és belső ismertetőjelei sajátosságai

A numizmatika: a pénzverés története és a pénztörténeti korszakok

A heraldika: a címerek felépítése, a mesteralakok és címerképek

A szfragisztika: a pecséthasználat alapvető kérdései

Módszertan

A történelemmethodika fogalma. Az „oktatási módszer” definíciója. Alapvető órátípusok a történelemtanításban. A történelmi tanulás/tanítási optimális típusai.

A korszerű iskolai történelmi tudás fogalma, tartalma és jellemzői. A történelmi ismeret négy típusa és ezek részletes jellemzői.

Az óratervezés elméleti és gyakorlati tudnivalói: tervezéssel kapcsolatos alapfogalmak, valamint az iskolai tervezés gyakorlati dokumentumai: művelődési standard, tanterv, tanmenet, óraterv.

A történelemtankönyv céljai és típusai. A történelemtankönyv részei és e részek jellemzői. A történelemtankönyv használatának elméleti és technikai vonatkozásai.

Az iskolai történelmi térkép és típusai. Az iskolai történelmi térkép használatának elméleti és technikai vonatkozásai.

Ajánlott irodalom

(csak tájékoztató jelleggel, nem fedi teljese mértékben a követelményeket)

Alapirodalom az egyetemes történelemhez

- Herber Attila-Martos Ida-Moss László-Tisza László: Történelem I-II. Tankönyv középiskolásoknak. Bp. 1992.
- Katus László: A középkor története. Bp., Pannonica-Rubicon, 2003.
- Múcska, Vincent – Daniš, Miroslav – Ševčíková, Zuzana: *Dejiny európskeho stredoveku I. Raný stredovek*, Prešov, Vydavateľstvo Michala Vaška, 2006
- Fischer Ferenc: A kétpólusú világ 1945-1989. Dialóg Campus Kiadó, Bp.-Pécs, 2005.
- Németh István (szerk.): 20. századi egyetemes történet. I-II. kötet. Osiris, Bp., 2006.
- Németh István: Német Császárság – 1871- 1918. Összegzés és dokumentumok. Budapest, L Harmattan, 2009.
- Ormos Mária – Majoros István: Európa a nemzetközi küzdőtéren. Osiris, Budapest, 2003.
- Katona András: Kora újkori egyetemes történelem (XV-XVIII. század). Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2008.
- Vajda Barnabás: Hidegháború és európai integráció. Második, módosított szövegű kiadás. SJE Tanárképző Kar, Komárom, 2020.

Irodalom a nemzeti történelemhez

(csak tájékoztató jelleggel, nem fedti teljese mértékben a követelményeket)

- Kristó Gyula: Magyarország története (895–1301). *Osiris tankönyvek*. Bp. 2003.
- Engel Pál–Kristó Gyula–Kubinyi András: Magyarország története (1301–1526). *Osiris tankönyvek*. Bp. 2003.
- Draskóczy István : A tizenötödik század története. *Magyar Századok*. Bp. 2000.
- Pálffy Géza: A tizenhatodik század története. *Magyar századok*. Pannonica Kiadó. Budapest, 2000.
- Ágoston Gábor – Oborni Teréz: A tizenhetedik század története. *Magyar századok*. Pannonica Kiadó. Budapest, 2000.
- Hársfalvi Péter. Magyarország története a kései feudalizmus századaiban 1526-1790. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest, 2001.
- Kosáry Domokos: Újjáépítés és polgárisodás, 1711-1867 (Magyarok Európában III. kötet), Budapest (3 kiadásban) 1990. 1998, 2001.
- Ifj. Barta János: A 18. század története. Pannonica, Budapest, 2000.
- Estók János: Magyarország története 1849-1914. Nemzeti Tankönyvkiadó 2004.
- Csorba László: Tizenkilencedik század története. Budapest, 2000.
- Gergely András (szerk.): Magyarország története a 19. században, Osiris 2003.
- Pajkossy Gábor: Magyarország története a 19. században. Szöveggyűjtemény. Osiris, Budapest 2003.
- Katus László: A modern Magyarország születése. Magyarország története 1711-1914. Egyetemi tankönyv. Pécsi Történettudományért Kulturális Egyesület. Pécs 210. (2. jav. kiadás)
- Simon, Attila: Szlovákia története 1918–1945. Selye János Egyetem, Tanárképző Kar, Komárom, 2021, 142 oldal, ISBN 978-80-8122-397-6.
- Kamenec, Ivan: Slovenský štát (1939-1945). Anomal, Praha, 1992.
- Kováč, Dušan: Szlovákia története. Pozsony, Kalligram, 2001
- Letz, Róbert: Slovenské dejiny VI. 1945-1992. Bratislava, Literárne informačné centrum, 2021
- Mrva, Ivan: Slovensko a Slováci v 2. polovici 19. stororčia. Perfekt, Bratislava 2010.
- Peter Kónya a kol.: Dejiny Uhorska (100-1918), Vydavateľstvo Prešovskej univerzity. Prešov 2013.
- Dušan Kováč: Slovensko v 20. storočí I. zv. 1900-1914, 2. zv. 1914-1918, 3. zv. 1919-1939. Bratislava 2004, 2008, 2012.

Irodalom az alapozó tantárgyakhoz

- Bartl, Július: Úvod do štúdia dejepisu. Univerzita Komenského, Bratislava 1997.
- Fazekas Csaba: Bevezetés az újkori magyar történeti források tanulmányozásába. Miskolc 2000. <http://www.bolcsweb.hu/pdf/forras.pdf>
- Gyáni Gábor: Emlékezés, emlékezet és a történelem elbeszélése. Napvilág, Budapest, 2000.
- Kávássy Sándor: Bevezetés a történettudományba. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest, 2004. https://mandadb.hu/dokumentum/749673/Bevezets_a_trtnettudomnyba0001.pdf
- Kőfalvi Tamás – Makk Ferenc: Forrástani ismeretek történelemből. Segédkönyv a történelem forrásközpontú tanításához. Budapest, 2007.
- Bertényi Iván: A történelem segédtudományai. Bp. Osiris, 2006.
- Vajda Barnabás: Bevezetés a történelemdidaktikába és a történelemmethodikába. SJE, 2018.